

SZENT LUCA ÉS SZENT LÁZÁR

FEDERICO GARCIA LORCA

Éjjel tizenkettőkor érkeztem a városba. A zúzmara féllábon táncolt. „Egy lány lehet barna, lehet szőke, de ne legyen vak.” Ezt mondta a fogadó tulajdonosa egy férfinak, akit széles deréköv szelt brutálisan kettőbe. A küszöbön öszvér szunyókált, szemei mint két jáspis ököl, megfenyegettek.

— A legjobb szobát kérem.

— Egy van.

— Akkor gyerünk.

A szobában tükör volt. Az én zsebemben fél fésű. *Tetszik.* (Láttam *Tetszikemet* a zöld tükörben.) A fogadós becsukta az ajtót. Ekkor, háttal a higany-mezőcskének, ismét kijelentettem: *Tetszik.* Lent az öszvér ordított. Azaz, kinyitotta szája napraforgóját.

Nem volt más választásom, mint ágyba menni. És lefeküdtem. De a zsalukat elővigyázatosan nyitva hagytam, mert nincs szebb annál, mint keretben látni egy meglepett és egyhelyben álló csillagot. Egyet. A többit el kell felejtteni.

Ma éjjel az ég előttem szabálytalan és szeszélyes. A csillagok csoportba állnak és szétterülnek az ablaküvegen, mint a levelezőlapok és az arcképek a japán gyékényszőtteken.

Amikor elaludtam, a jójcekátok bűbajos menüettje már elhalóban volt az utcákon.

Napkeltekor ismét a párás levegő ezüstjének fordítottam sűrű ruhámat. Olyan volt a tavaszi reggel, mint egy párnára ájult kéz. Az utcán az emberek jöttek, mentek. Gyümölcsárusok haladtak arra, meg akák a tengeri halakat árulják.

Madár egy se.

Kocogtattam gyűrűmmel az erkély vasát, közben megkerestem a várost a térképen, és látom ám, ott alszik a sárgában, gazdag vízerecskék között. De a tengertől messze!

Az udvaron a fogadós meg a felesége énekelték a tövis meg az ibolya kettősét. Sötét hangjuk, akár két menekülő vakond, beleütközött a falakba és nem lelte az ég négyszögű kijáratát.

Mielőtt az utcára léptem volna, hogy megtegyem első sétámat, oda mentem hozzájuk, hogy üdvözljem őket.

BENES JOZSEF

dombok

— Miért mondta az este, hogy egy lány lehet barna, lehet szőke, de ne legyen vak?

A fogadós meg a felesége furcsán egymásra néztek.

Egymásra néztek..., és eltévesztették egymást. Mint a gyerek, aki szeméhez emeli a leveskével teli kanalat. Aztán sírva fakadtak.

Nem tudtam, mit mondjak, és sietve távoztam.

A kapun ezt a felírást olvastam: *Szent Luca vendégfogadó.*

Szent Luca szép vastag siracusai lány volt.

Két csodálatos ökörszemmél szokták lefesteni egy tálcán.

Ama Pascasianus konzul idejében szenvedett vértanúságot, akinek ezüst bajsza volt és üvöltött, mint egy véreb.

Mint minden szent, ő is olyan elragadó képleteket állított fel és oldott meg, amelyek láttán betörnek a fizikai műszerek üvegei.

Szent Luca a főtéren, a nép legnagyobb ámulatára bizonyította be, hogy ezer ember és ötven pár ökör sem bír a Szentlélek fénylő galambjával. Teste, az a nagy, tömör teste olyan lett, mint a préselt ólom. Bizonyára maga az Úr ült jogarral és koronásan a derekán.

Szent Luca magas lány volt, kurta keblű és terjedelmes csípejű. Mint minden derék asszonynak, neki is túlságosan nagy, férfias szeméi voltak, valami kellemetlen sötét fénnel bennük. Lángokból vetett ágyon adta ki a lelkét.

A piac a zeniten állott, a nappal tengerpartja pedig tele volt csigával és érett paradicsommal. A székesegyház csodába illő homlokzata előtt tökéletesen megértettem, hogyan volt képes Meg-nem-született Szent Ramón átkelni a tengeren a Baleári-szigetektől Barcelonáig a köpenye hátán, és azt, hogy miképpen dühödik meg a vénnél is vénebb Kínai Nap annyira, mígcsaknem kakasként ugrik a sárkányhúsból emelt zenetornyokra.

Az emberek sört ittak a bárókban, és szorzási műveleteket végeztek az irodákban, mialatt a zsidó bankok + és X jelei salétrommal és kioltott gyertyákkal zsúfolt sötét csatát vívtak a Kereszt szent jelképével. A székesegyház kövér harangja sárgaréz-harangocskák esőjét szórta a városra, azok meg beleálltak az elbambult villamosokba és a lovak ideges nyakába. Otthon felejtettem a bedekkeremet meg a tábori látsövemet, s így aztán olyanformán kezdtem nézni a várost, mint ahogy a fővenyről nézi az ember a tengert. Minden utca tele volt látszerészüzletekkel. A kirakatokból nagy, szörnyű őszállat szemek néztek, kívül azon a mandula alakú mélyedésen, amely az emberi tekintet erejét adja, ők azonban azon igyekeztek, hogy szörnyeteg voltukat feltűnés nélkül leplezzék és azt mímelték, mintha Manuelek, Eduárdocskák és Henrikek pislognának. Pápaszemek és füstös üvegek keresték a kesztyűsboltok levágott óriás-kezét, ezt a szélbeírt költeményt, amely zeng, vérzik és bugyborékol, mint Keresztelő Szent János feje.

A város vidámsága éppen elillant és így olyan volt, mint egy gyerek, aki most frissiben bukott meg a vizsgán. Alig néhány órája is vidám volt még, füttyökkel koronázott, sással szegélyezett, mígcsak a villanykábeleket meglazító, a kapuboltívek csempéit felszedő bánat el nem

árasztotta utcáit a maga észrevétlenül finom, tükörmélyi morájával. Elsírtam magam. Mert nincs meghatóbb az örvendező tárgyak fölött lebegő újdonsült bánatnál, amikor a tárgyak még nem elég sűrűek ahhoz, hogy lyukas pénzekkel teleszórt mélyükről fel ne csillanjon a vidámság.

Az *Eesernyő*, az *Automobil* és a *Bicikli* márkájú cigarettapapír-füzetcskéké új sütetű szomorúsága ez, a *Blanco y Negro* 1910-es évfolyamának szomorúsága; az alsószoknyákra hímzett fodros szegélyek, meg a nagy fonográf-tölcsérek éles bánata.

A látszerészinasok különböző méretű üvegeket dörzsölgettek szarvasbőrrel és selyempapírral, és ez a kígyósíklás neszt keltette.

A székesegyházban ünnepi novénát celebráltak Szent Luca emberi szemének tisztelétére. A dolgok külsejét dicsőítették, a bőr tiszta és levegős szépségét, a vékony felületek báját, és azzal könyörögtek segítségért a test sötét fiziológiái, az éj központi tüze és tölcseréi ellen, hogy a gyümölcsmagok nélküli kupola alatt egy minden irányból finom arany reflektorokkal átluggatott, tündöklő tisztaságú kristálylemez emeltek magasra. A növényi világ szállt szembe az ásványi világgal. A köröm a szívvel. Kontúros, átlátszó és felületi Isten. A szívdobogástól rettegve és borzadva a vérpataktól, az agátkövek nyugalmaért és a meduza árnyékátalan pöröségéért könyörögtek.

Amikor a székesegyházba beléptem, éppen a hatezer dioptria siratóénekét dalolták. Úgy zengett a hajókötélzettel, hullámokkal, nyüzsgéssel teli három boltív között, akár három lepantói csata. A szent lány szemei olyan állat hideg kínjával néztek a tálcáról, amelynek épp az imént adták meg a kegyelemdőfést.

Tér és távolság. Függőleges és vízszintes. Viszony a te és az én közt. Szent Luca szemei! Kinyújtózva alszanak a talp erei rózsaszín ágyukban, és nyugodtak, mert, föntről megvilágítja őket a két kis csillag. Szemeink föntről úsznak a felszínen, mint a vízivirágok, mi pedig meghúzó-dunk alattuk, miközben lüktető életműködésünk sötét világban lebeg.

Letérdeltem.

A kántorok vadászpuskákkal lövöldöztek a karzatról.

Közben megjött az éjszaka. Zárt és brutális éjjel, mint a bőr szemelenzős öszvérfejek.

Az egyik kijárat kapuban ősi hal csontváza függött, a másikban egy szeráf csontváza. Az üveglencsék alma- és parthúvösen érkező, tojásdad szellője lágyan ringatta őket.

Ennem kellett valamit, és megkérdeztem, merre van a fogadó.

— Nagyon messze az ide. Ne feledje, hogy a katedrális a vasútállomás közelében van, a fogadó pedig délen fekszik, túl a folyón.

— Van időm bőven.

A vasútállomás a közelben volt.

A fogyó holdat vonszoló sánta indulat jelképeként, széles tér nyílt a háttérben, keményen, mint a hajnali három óra.

A látszerészüzetek üvegei lassanként bebújtak kis bőr és nikkell koporsóikba, beágyazódtak a csöndbe, amely a halak, az égitestek és a szemüvegek egymáshoz való finom viszonyát tárja fel.

Csak aki már látta szemüvegét magányosan a holdfényben, vagy ott hagyta csipetűjét a tengerparton, az érti meg, mint én, e gyöngéd har-

móniát (hal-égitest-szemüveg), amint egy pezsgővel végigöntött óriási fehér terítón összezsundul.

Nyolc komplett csendéletet tudtam megkomponálni Szent Luca szemével.

Szent Luca szemei az előtérben, felhők fölött, olyan szélben, amelyből éppen elszálltak a madarak.

Szent Luca szemei a tengeren, az óraszámplapon, az álló két oldalán, a frissiben kivágott nagy fatörzsből.

Vonatkozásba hozhatóak a sivataggal, a nagy érintetlen felületekkel, egy márvány lábbal, egy hőmérővel, egy ökörrel.

Nem vonhatóak egybe a hegyekkel, sem a rózsákkal, a varangyosbékával sem, és a vattaszerű anyagokkal sem. Szent Luca szemei.

Távol minden szívdobbanástól és távol minden súlyos gondtól. Tétlenül. Semmi vibrálás. Amint éppen látják, hogyan menekül minden tárgy, bebukolva a maga nehéz, örök hőmérsékletébe. Érdemesek a tálcára, amely megadja valóságosságukat, és úgy domborodnak, mint Vénusz mellei, szemben a gunyorossággal telt monoklival, amit a gonosz ellenség használ.

Újra nekiindultam, cipőm gumitalpa hajtott.

Hangversenyzongorákkal mindenfelől körülvelt nagyszerű csönd kuszorúzott.

A sötétben minden erőlködés nélkül olvasható volt a villanykörtékből kirakott felírás: Szent Lázár pályaudvar.

Szent Lázár holtsápadtan született. Ázott juhok szaga áradt belőle. Valahányszor megkorbácsolták, kis kockacukrokat köpött a száján. A legapróbb neszeket is fölfogta. Egyszer bevallotta anyjának, hogy hajnalban a dobogásukról tudja megszámolni az összes falubeli szíveket.

Előszeretettel viseltetett ama más világrendből való csend iránt, amit a halak húznak uszályként maguk után, és borzalommal eltelve kapta le a fejét, valahányszor egy boltív alatt kellett elmennie. Miután föltámadt, kitalálta a koporsót, a viaszgyertyát, a magnéziumfényt és a vasútállomásokat. Amikor meghalt, kemény volt és hengerelt, mint egy ezüstlemez. A lelke ott ment mögötte, szüztelenítve immáron a túlvilágtól, nagyon mérges is volt miatta, kezében egy nádszál.

A személyvonat éjjel tizenkettőkor indult.

Nekem a hajnali kétórás expresszsel kellett mennem. Temetők és peronok bejárata.

Ugyanaz a levegő, ugyanaz az üresség, ugyanazok a törött ablakok.

Lüktetve távolodtak a sínek elméleti perspektívájukban, holtan és elnyúlva, mint Krisztus karjai a kereszten.

A homályos mennyezetről dermedt félelem-almák csöpögtek.

A közeli szabóságban az ollók szünet nélkül vágták a fehér cérnavászon-végeket.

A vásznat, hogy majd befedje a vénasszonyok beszűkült mellét éppúgy, mint a maszületett gyerek bölcsőjét.

A háttérből egy utas jött. Egyetlen utas.

Gyöngyház gombos, fehér öltönyt viselt, azon ugyanolyan színű porköpenyt. Frissen mosott vászonkalapja alatt, éles metszésű orra két oldalán, nagy, szederjes szemei csillogtak.

Jobb keze kemény gipszből volt, és karján vesszőkosár lógott, tele tyúktojással.

Nem akartam megszólítani.

Gondterheltnék látszott, és mintha arra várt volna, hogy valaki szólítsa. Éles sápadtsága ellen keleties szakállal védekezett, és ez a szakáll, önnön átmenetében, maga volt a gyász.

Egy roppant valóságos, halálos jelképvázlat tűzte nyakkendőbe nikkell kezdőbetűit.

Annak az ünnepnek az éjszakája volt azon az éjjelen, amikor egész Spanyolország a korlátokhoz tódulva figyeli a fekete bikát, amint mélabúsan az égre tekint és négypercenként bődül egyet.

Az utas a néki megfelelő országban volt, sőt még az éjszaka is illet távlatot áhító vágyához; már csak a hajnali kongatásra várt, hogy utánaszökhessen a majd szükségszerűen felcsendülő hangoknak.

A spanyol éjszaka, rozsdás és vasszőgek éje, barbár éjjel, szélnek kitért mellű és csak egyetlen távcsövön megleshető, — ez várt a fázékony utasra. Ízlett neki az éjszaka hihetetlen mélysége, amelyben csődöt mond a mérőón, és kéjesen túrta be lábát a hamuágyba, meg a forró homokba, amelyen az nyugodott.

Az utas a vízben úszó hal vagy a levegőben szálló légy logikájával járt a peronon; jött és ment, oda sem pillantott a vonatra várakozók szomorú párhuzamosaira.

Nagyon sajnáltam, tudtam, hogy egyetlen hangra vár csak, és egyetlen hangra várni olyan, mint amikor valaki a francia Forradalom nyaktilóján ül.

Tarkólövés, váratlan sürgöny, meglepetés. Amíg a farkas bele nem esik a csapdába, nem fél. Élvezi a csöndet és jólesik neki ereinek lüktetése. De meglepetésre várni olyan, mint az egyébként is szökni kész pillanatot nagy lila gömbbé varázsolni, amely aztán ottmarad és betölti az egész éjszakát.

Vonatzakatolás közeledett zavarosan, mint egy verés.

Végül aztán egy tiszta hang, valami tekintélyt parancsoló hangosbeszélő szöttese kiáltott az indóház mélyén: „Lázár! Lázár! Lázár!” És az utas, csupa balzsamkenet, engedelmesen futni kezdett, amíg csak el nem tűnt az utolsó lámpák alatt.

Abban a pillanatban, ahogy a hangot meghallottam, megtelt a szám fügelekvárral.

Néhány perce csupán, hogy itthon vagyok.

Meglepetés nélkül láttam, hogy kis bőröndöm üres. Csak egy szemüveg meg egy vakítóan fehér porköpeny. Két téma az utazásból. A szemüveg a maximumig fokozta az asztalon konkrét rajzát és síkon kívüli merevségét. A porköpeny pedig a maga mindig végső tartásában ájult a székre, távoli volt már, és alig-alig emberi, a megfulladt hal nulla alá süllyedt távolságával. A szemüveg elindult egy egzakt levezetésű mértani képlet felé, a porköpeny meg egy hajótörésekkel és hirtelen zöld villanásokkal teli tengerbe vetette magát. Szemüveg és porköpeny. Az asztalon és a széken. Szent Luca és Szent Lázár.

ANDRÁS LÁSZLÓ fordítása